

Citation:

G.G. Kloeke, Levensbericht L.J.J. Grootaers, in:
Jaarboek, 1956-1957, Amsterdam, pp. 253-257

HERDENKING
VAN
LUDOVIC JEAN JOSEPH GROOTAERS

(9 augustus 1885—12 oktober 1956)

Op 12 oktober is ons buitenlands lid, professor L. Grootaers, overleden. Hij aanschouwde het levenslicht op 9 augustus 1885 te Tongeren, niet ver van Maastricht gelegen en ongeveer op een uur afstands van de Romaanse taalgrens. De ligging van zijn geboorteplaats in de nabijheid van Nederland en Wallonië is voor zijn wetenschappelijke werkzaamheid van grote betekenis geweest. In 1907 promoveerde hij op een proefschrift over het dialect van Tongeren. Vele jaren later verscheen zijn beroemd en origineel opgezet Nederlands-Frans (en Frans-Nederlands) woordenboek, dat het thans reeds tot een twaalfde druk heeft gebracht. In 1935 werd hem als ordinarius aan de Leuvense universiteit o.a. ook de verklaring van Duitse schrijvers opgedragen. Allen, die hem persoonlijk gekend hebben, weten trouwens, dat hij Nederlands sprak als een Nederlander. Frans gelijk een Fransman en Duits met dezelfde vlotheid als een Duitser. Bovendien blijkt uit de biografie van Grootaers¹⁾, dat hij elf jaar leraar in het Engels aan het athenaeum te Leuven is geweest. De correcte beheersing van de Westeuropese talen is behalve door zijn aanleg zonder twijfel sterk bevorderd door zijn grondige fonetische geschooldheid. Toen ik Grootaers vlak na de eerste wereldoorlog leerde kennen, kon men de fonetiek en de moderne dialectstudie wel als zijn hoofdvakken beschouwen. Hij was dan ook leider van het fonetische laboratorium, dat reeds zeer vroeg aan de Leuvense universiteit was opgericht door prof. Noyons. Zodoende kan hij voor België als pionier onder de experimentele fonetici worden beschouwd²⁾.

¹⁾ Gepubliceerd in 1950 door zijn leerling prof. J. L. Pauwels in het Album-Grootaers (aangeboden op G.'s 65ste verjaardag).

²⁾ Zie b.v. de voorrede van Zwaardemaker-Eijkman, Leerboek der Phonetiek.

Hetzelfde geldt voor zijn taalgeografische werkzaamheid. Merkwaardigerwijze is hij zelfs direct betrokken geweest bij het voorbereidend werk van een oudere generatie. In een artikel over het Limburgse *Mich*-kwartier, waarvan de Belgisch-Nederlandse samenhang met het Duitse *mich*-gebied wordt vastgesteld, betuigt Schrijnen³⁾ voor de Belgische gegevens zijn dank „vooral aan den Leuvenschen student cand. Lod. Grootaers”. De toen 21-jarige jongeman moet aan de Leuvense universiteit dus wel een bijzonder goede reputatie gehad hebben om als explorator voor het zuiden te worden geraadpleegd.

Dat Grootaers zijn studies over taalgrenzen in de daarop volgende jaren nog niet met volle kracht ter hand heeft kunnen nemen, is enerzijds toe te schrijven aan zijn concentratie op het Tongerse dialect, waarover hij een paar omvangrijke verhandelingen in de Leuvense Bijdragen heeft gepubliceerd en in de tweede plaats aan het feit, dat zijn leraarschap te Namen (1908-19) zeer veel van zijn tijd heeft gevegd. Bovendien kwam de eerste wereldoorlog tussen beide, die voor de meeste Belgische geleerden vrijwel tot een stopzetting van wetenschappelijk werk moest leiden.

De frisse ondernemingsgeest, die na de eerste oorlog opnieuw in Grootaers is ontwaakt, komt tot uitdrukking in de rede, die hij in 1920 op het derde Vlaamse Filologencongres heeft gehouden. Hij betoogt hierin het wetenschappelijk belang van de taalgeografie o.a. met de karakteristieke woorden: „het zich verdiepen in één dialect brengt den schrijver tot het verwaarlozen van de wederzijdse invloeden van de dialecten op elkaar. Wij boren vertikaal te diep om nog om ons heen te kunnen kijken”.

Nadrukkelijk voegt hij daaraan toe, dat de taalgeografische studie met succes ter hand kan worden genomen „op voorwaarde dat een goed overwogen werkplan gevolgd worde: organisatie is ook hier het wachtwoord”.

Zijn organisatieplannen hebben kort daarop geleid tot de stichting van de Zuidnederlandse Dialectcentrale te Leuven, die

³⁾ Tijdschrift voor Nederlandse taal en letterk. XXVI (1907), 81—85.

van grote betekenis is geworden, zowel voor België als voor Nederland. Wat ons land betreft dienen wij o.a. met grote dankbaarheid te constateren, dat de publicatie van de Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland ondenkbaar zou zijn geweest zonder de jarenlange medewerking van Grootaers.

Hoezeer de Belgisch-Nederlandse samenwerking hem ter harte ging, kan worden geïllustreerd door zijn energiek doorzettingsvermogen gedurende de oorlog. In 1941 heeft G. zelfs weten te bereiken, dat zijn Leuvense assistent, pater V. Verstegen, zich op illegale wijze naar Nederland begaf. Als gewoon burger vermomd kwam deze jonge pater op een goede dag in Leiden aan en heeft daar verscheidene weken vertoefd om zijn bijzonder rijk Zuidnederlands materiaal cartografisch te verwerken, o.a. ten behoeve van de 'kaas'-kaart. Deze fraaie en overzichtelijke kaart met zijn unieke voorgeschiedenis kon, dank zij de kranige houding van de Topografische Dienst in Den Haag op normale wijze worden gedrukt en anno 1943 in de derde aflevering van de Taalatlas worden uitgegeven. Dit was de vorm van samenwerking, die ons steeds voor ogen had gestaan en die na de oorlog zonder twijfel nog veel intensiever geworden zou zijn, wanneer toen niet plotseling een enorme prijsverhoging van de kaarten was ingetreden.

In het zoëven genoemde feestalbum van 1950 heeft Verstegen uitvoerig over de Zuidnederlandse Dialectcentrale geschreven en komt daarbij tot de conclusie: „De dialectcentrale is in feite alleen prof. Grootaers. Slechts gedurende enkele jaren heeft hij een helper gehad: voor de rest heeft hij alleen het werk moeten verrichten buiten zijn gewone ambtsbezigheden om”.

Als een soortgelijk staaltje van enorme werkkraft van G. kan men ook zijn redacteurschap van de internationaal georiënteerde Leuvense Bijdragen beschouwen. Ik heb bij mijn vertoeven in zijn studeerkamer (die men haast als „instituut” kon karakteriseren) een indruk kunnen krijgen van de hoeveelheid dagelijks binnenkomende brieven en drukwerken en van de omgekeerd weer te verzenden post. Alle binnen- en buitenlandse inzendingen werden nauwkeurig gelezen en veel werd door G. gerecenseerd of biblio-

grafisch verwerkt. Bij dit alles gaf hij blijk van een bewonderenswaardige objectiviteit, die er niet zelden toe heeft geleid, dat hij artikelen heeft aanvaard, die elders (om niet altijd evidente redenen) waren geweigerd. Algemeen bekend was de vlotte afdoening van zijn omvangrijke Nederlandse, Franse, Duitse en Engelse correspondentie. Men kon er bij voorbaat haast altijd op rekenen, dat men op een toegezonden brief binnen de drie dagen antwoord ontving.

Voor onze neerlandici heeft G. zich nog bijzonder verdienstelijk gemaakt door zijn jaarlijkse bibliografische overzichten. Hij was met de bibliografie begonnen in de Handleiding bij het Noord- en Zuid-Nederlandsch Dialectonderzoek (in 1926 verschenen als eerste deel van de Noord- en Zuid-Nederlandsche Dialectbibliotheek), maar heeft sindsdien elk jaar een voortreffelijk kort beredeneerd overzicht⁴⁾ gegeven van wat er op het gebied van de Noord- en Zuid-Nederlandse dialectologie was verschenen.

De leek is onwillekeurig geneigd om de dialectologie als een toevallig stokpaardje van specialisten te beschouwen. In werkelijkheid zijn Dialect en Beschaafd te beschouwen als twee aspecten van „De” Taal. Een linguïst, die een beeld wil ontwerpen van de beschaafde taal zonder daarbij aandacht te schenken aan de dialecten kan worden vergeleken met een schilder, die enkele losse figuren op het doek fixeert zonder daarbij aandacht te schenken aan de achtergrond en het onderling verband.

Het is dan ook geen toeval, dat de dialectoloog Grootaers tegelijk als een van de beste Belgische kenners van het beschaafde Nederlands kan worden beschouwd. Dat was niet alleen op te maken uit zijn talrijke mondelinge voordrachten maar ook uit zijn vele artikelen. Zoals men in België diende te streven naar het verzorgde Frans van de beschaafde Parijzenaar, zo moest volgens Grootaers bij het onderwijs in het Nederlands de beschaafde taal

⁴⁾ Deze overzichten zijn verschenen in de Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie & Dialectologie I—XXVI. In jaargang XXVII vv. is dit omvangrijke jaarlijkse werk op verdienstelijke wijze voortgezet door J. L. Pauwels.

van Holland als voorbeeld worden gesteld. Alleen dan zou de tweetaligheid gezondere vormen kunnen aannemen. Men denke hier b.v. aan de meertaligheid van Zwitserland, die eenvoudig op de gewestelijke indeling berust en waarbij — geheel in tegenstelling met België — de sociale meer- of minderwaardigheid geen rol speelt. Ik kan hier aan toevoegen, dat Grootaers alle sympathie had voor de Vlaamse beweging. Maar dat nam niet weg, dat hij tevens een goed kenner van het Waals was, waarover hij in verschillende artikelen mededelingen heeft gedaan. Zo stond hij ook bij de Walen in aanzien. Aan rustige betogen heeft hij trouwens steeds de voorkeur gegeven boven fanatieke drijfverij. Zijn groot aanzien in de Westeuropese geleerdenwereld is daarvan het gevolg geweest. Hij verstond voortreffelijk de kunst van stimuleren en had daarbij de deugd, dat hij geen theoretische plannenmaker was maar een praktisch uitvoerder.

G.'s connecties met ons land zijn bijzonder veelvuldig geweest, ook met officiële instanties. Zo was hij o.a. een zeer verdienstelijk lid van de Commissie van Bijstand van het Woordenboek der Nederlandsche Taal. Als spreker over linguïstische onderwerpen werd hij bij ons zeer gewaardeerd. Eveneens als bezoeker van congressen en deelnemer aan de daar ontstane discussies, waarbij strekking en geest van zijn opmerkingen steeds de belangstelling der hoorders wekten.

Niet alleen als geleerde maar ook als mens vond Grootaers trouwens algemene waardering. Berekend naar het grote aantal verblijfsuren op zijn studeerkamer zal men hem wel onder de „kamergeleerden” kunnen rangschikken. Maar dan moet er toch de nadruk op worden gelegd, dat hij tevens een vriend was van gezelligheid. Hij was een gul gastheer en wist zijn gezelschap tot vruchtbare gesprekken te animeren. De velen, die zich tot zijn vrienden mochten rekenen, konden vast op hem bouwen, want trouw was hij in alles waaraan hij zijn hart had gegeven: in zijn vriendschap, in zijn toewijding aan de wetenschap, in zijn levensovertuiging.

G. KLOEKE